

Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: HE 13/2025 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Viite: Kutsu tulla kuultavaksi hallintovaliokunnan kokoukseen 10.4.2025 ja pyyntö saada kirjallinen asiantuntijalausunto

Svenska Finlands folkting kiittää saamastaan mahdollisuudesta osallistua hallintovaliokunnan kokouksessa järjestettävään kuulemiseen ja antaa asiantuntijalausunto. Folktinget työskentelee suomen- ja ruotsinkielisten kielellisen yhdenvertaisuuden puolesta ja ottaa lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti kantaa hallituksen esitykseen (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003).

Valtion aluehallintouudistus on hyvin kattava kokonaisuus, jonka tarkoituksena on vahvistaa ja yhtenäistää lupa- ja valvontakäytäntöjä alueesta riippumatta sekä tehostaa lupaprosesseja. Uudistuksella perustetaan valtakunnallinen virasto, Lupa- ja valvontavirasto, ja kymmenen elinvoimakeskusta. Uudistus on hyvin merkittävä kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Siksi on perusteltua ottaa kantaa erityisesti sellaisiin ehdotuksiin, jotka koskevat suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden yhtäläistä oikeutta saada palveluita omalla kielellään.

Hallintouudistuksen keskeisiä säännöksiä

Hallintouudistusten kannalta keskeisiä perustuslain säännöksiä ovat 17 §:n 2 momentissa turvattu oikeus omaan kieleen ja 122 §:n 1 momentin mukainen hallinnollinen jako.

Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Perustuslain 17 § edellyttää kielten muodollisesti yhdenvertaisen kohtelun lisäksi, että suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiallinen yhdenvertaisuus turvataan, muun muassa yhteiskunnan palveluita järjestettäessä.

Perustuslain 122 §:n 1 momentin mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Perustuslain esitöissä korostetaan sen tärkeyttä, että perustuslain 17 §:n mukaiset kielelliset perusoikeudet turvataan hallintoa järjestettäessä, ja että suomen- ja ruotsinkieliselle väestölle taataan yhtäläiset mahdollisuudet palvelujen saamiseen sen omalla kielellä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään todennut, että jos hallinnollisesti toimiva aluejako voidaan määritellä monin eri tavoin, kielellisten oikeuksien toteuttamisvelvollisuus edellyttää, että valitaan se vaihtoehto, joka parhaiten edistää kielellisten perusoikeuksien toteutumista.

Siksi kielellisillä perusoikeuksilla on erityisasema niiden tekijöiden joukossa, jotka vaikuttavat hallinnollisista jaotteluista tehtäviin päätöksiin. Valtioneuvoston oikeuskansleri on todennut, että hallinnolliseen tarkoituksenmukaisuuteen tai taloudellisiin argumentteihin perustuvilla näkökulmilla ei voi antaa yhtä suurta painoarvoa arvioinnissa (30.10.2009, OKV/1370/1/2009).

Lupa- ja valvontavirastoa koskeva lakiehdotus

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi monialainen virasto nimeltään Lupa- ja valvontavirasto. Virastolla on valtakunnallista toimivaltaa, joten se on kaksikielinen koko maassa. Uudessa organisaatiossa yksiköt ovat keskushallinnon osia, ja näin ollen niiden tulee täyttää kielilain mukaan kaksikielisille viranomaisille asetettavat vaatimukset.

Lakiehdotuksen 4 §:n 5 momentin mukaan Lupa- ja valvontaviraston varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja kulttuurin osastolla olisi ruotsinkielinen yksikkö. Yksikön sijoittamisesta Vaasaan ja sen tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetusehdotuksen 2 §:ssä, ja yksikön virkojen kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään sen 8 §:ssä. Nämä kelpoisuusvaatimukset ovat ruotsin kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä suomen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan tarkoituksena on luoda organisatorinen ratkaisu, jossa tietyt opetus- ja kulttuuritoimen toimialan tehtävät organisoitaisiin kielellisin perustein toimialan sisälle omaksi yksiköksi, jotta kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien taso jatkossakin säilyisi nykyisellään. Lisäksi tarkoituksena on, että ruotsinkielisen yksikön virkoihin säädettäisiin sellaiset erityiset kielelliset kelpoisuusvaatimukset, jotka vastaavat nykyisiä.

Folktingetin mielestä on hyvin perusteltua, että Lupa- ja valvontaviraston varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja kulttuurin osastolla on ruotsinkielinen yksikkö, joka hoitaa tiettyjä osaston tehtäviä kielellisin perustein. Näin ollen on johdonmukaista, että yksikön virkoihin valittavilta henkilöiltä edellytetään erityisten kielellisten kelpoisuusvaatimusten täyttämistä, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Lisäksi on tärkeää, että ruotsinkielinen yksikkö voi toimia kaikilla kaksikielisillä alueilla riittävän rekrytointipohjan turvaamiseksi, jotta se saisi osaavaa ruotsinkielistä henkilökuntaa.

Folktinget kannattaa ehdotettuja säännöksiä kokonaisuudessaan.

Lakiehdotuksen 4 §:n 8 momentin mukaan Lupa- ja valvontaviraston päätoimipaikka on Tampereella ja toimipaikka Hämeenlinnassa. Lisäksi virastolla on vähintään yksi toimipaikka kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueilla. Sen lisäksi virastolla voi olla muita työntekopaikkoja. Jos toiminta jaetaan alueellisiin yksiköihin, jaottelun tulee perustua maakuntajakoon. Viraston toimintaa järjestettäessä on huolehdittava kielellisten oikeuksien toteutumisesta.

Lakiehdotuksen 4 §:n 8 momentissa viitataan lisäksi valtion palveluiden saatavuudesta ja toimintojen sijoittamisen perusteista annettuun lakiin (728/2021). Tavoitteena on, että päätöksenteossa ja suunnittelussa edistettäisiin valtion viranomais tehtävien tuloksellista hoitamista ja varmistettaisiin se, että eri asiakasryhmien palvelutarpeisiin vastataan siten, että yhdenvertaisuus, kielelliset oikeudet ja muut perusoikeudet toteutuvat. Päätöksen vaikutukset on arvioitava ennen kuin päätetään valtiollisten yksiköiden ja toimintojen sijoittamisesta sekä palveluiden saatavuudesta yksiköissä.

Folktinget korostaa sen tärkeyttä, että Lupa- ja valvontavirastolla on maamme kaksikielisillä alueilla riittävästi toimipisteitä ja työntekopaikkoja, joissa on ruotsin kieltä osaavaa henkilökuntaa. Toimipisteiden ja työntekopaikkojen sijoittaminen vaikuttaa ruotsinkielisen henkilökunnan rekrytointimahdollisuuksiin, ja sillä on näin ollen paljon merkitystä kielellisten oikeuksien toteuttamismahdollisuuksien kannalta. Jotta ruotsinkieliset palvelut voidaan turvata, viranomaisten toimipisteitä ja työntekopaikkoja tulee sijaita Suomen kaksikielisillä alueilla. Koska virasto on kaksikielinen koko maassa, sillä pitää lisäksi olla valmius vastata kansallisella tasolla tarpeeseen saada palveluita molemmilla kansalliskielillä.

Perustuslain 119 §:n 2 momentti edellyttää, että valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista säädetään lailla. Valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään niin ikään lailla. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella. Perustuslain 122 §:n 1 momentin mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joilla turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Folktingetin mielestä on ongelmallista, että Lupa- ja valvontavirastoa koskevassa lakiehdotuksessa ei edellytetä perustuslain 119 §:n 2 momentissa ja 122 §:n 1 momentissa tarkoitettua aluehallintojaottelua. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään todennut, että on tärkeää tehdä perusteellinen arvio siitä, miten eri ajateltavissa olevilla aluejaotteluilla voidaan turvata suomen- ja ruotsinkielisen väestön tosiasialliset mahdollisuudet saada palveluita omalla kielellään perustuslain vaatimusten mukaisesti. Tällaista perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaista arviointia ei kuitenkaan voi tehdä, jos hallintoaluejakoa ei ole.

Virastolla ei nimittäin olisi säädöstasolla määritettäviä alueellisia rakenteita. Hallitusohjelman ja esityksen mukaan alueellinen läsnäolo ja toimintakyky turvataan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden pohjalta. Esityksen mukaan Keski-Pohjanmaan maakunta, johon Kokkola kuuluu, kuuluisi Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen. Kokkola kaksikielisenä kuntana kuuluisi mahdollisissa viraston organisoitumiseen liittyvissä alueellisissa jaoissa sellaiseen alueeseen, joka on kaksikielinen.

Ehdotus siitä, että Keski-Pohjanmaan maakunta kuuluisi Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen, on kuitenkin herättänyt kysymyksiä, muun muassa Lupa- ja valvontaviraston sisäisen hallinnon toteuttamiseen liittyen. On tärkeää, että sisäinen hallinto ei estä kielellisten oikeuksien toteutumista ja esimerkiksi Keski-Pohjanmaan maakunnan ja Pohjanmaan maakunnan välisiä yhteistyörakenteita.

Folktingetin mielestä olisi tärkeää harkita lainsäädäntötoimia sen estämiseksi, että tähän liittyen syntyy epäselvyyksiä. On perusteltua harkita uutta säännöstä, joka edellyttää proaktiivista ja suunnitelmallista kielisuunnittelua kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi. Hyvä esimerkki proaktiivisesta ja suunnitelmallisesta kielisuunnittelusta on Suomen Kuntaliiton ja Folktingetin laatima julkaisu nimeltä *Kaksikielisten hyvinvointialueiden valmistelun tukiaineisto* (2021), jonka tarkoituksena on edistää kielellisten oikeuksien toteutumista hyvinvointialueilla.

Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta kirjoittaa mietintöönsä seuraavaa:

- ennen kuin päätetään Lupa- ja valvontaviraston toimipaikkojen ja työtekopaikkojen sijoittamisesta sekä palveluiden saatavuudesta yksiköissä on tehtävä perusteellinen vaikutusten arviointi, joka on otettava huomioon päätöksenteossa. Jotta ruotsinkieliset palvelut voidaan turvata, viraston toimipisteitä ja työtekopaikkoja tulee sijoittaa Suomen kaksikielisillä alueilla.
- velvollisuus turvata perustuslain ja kielilainsäädännön mukaiset kielelliset oikeudet varmistetaan lainsäädännön avulla. On perusteltua harkita uutta säännöstä, johon sisältyisi proaktiivista ja suunnitelmallista palveluiden kielisuunnittelua koskeva velvoite, erityisesti Lupa- ja valvontaviraston toiminnan suhteen.

Lisäksi Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta ottaisi erityisesti kantaa siihen, että esityksen ehdotuksesta puuttuu perustuslain 119 §:n 2 momentin mukainen aluehallintojaottelu.

Elinvoimakeskuksia koskeva lakiehdotus

Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi 10 elinvoimakeskusta, joista 4 olisi kaksikielisiä: Uudenmaan, Lounais-Suomen, Kaakkois-Suomen ja Pohjanmaan elinvoimakeskukset.

23 § Kielivähemmistön palveluyksikkö

Elinvoimakeskuksia koskevan lakiehdotuksen 23 §:n 1 momentin mukaan elinvoimakeskuksella voisi olla sen toimialaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi erillinen alueen suomen- ja ruotsinkielistä vähemmistöä palveleva yksikkö [...]

Ehdotettavan lain 23 §:n säännöskohtaisten perustelujen mukaan lakiehdotuksen tavoitteena on, että tällainen palveluyksikkö voisi esimerkiksi hoitaa vain tietyn tehtäväryhmän palveluja, mutta että yksikön palvelutarjontaan voisi kuulua myös keskuksen useamman tai kaikkien tehtäväryhmien palveluja. Säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan kielilain (423/2003) 6 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan erityisistä syistä voidaan virka-alueen kielivähemmistöä varten perustaa yksikielisiä yksiköitä tai osastoja.

Folktinget viittaa siihen, että perustuslain 6 §:n 2 momentissa tunnustetaan tarpeellinen positiivinen erityiskohtelu, mitä täsmennetään kielilain 6 §:n 2 momentissa. Kielilain 6 §:n 2 momentin esitöiden mukaan asioiden tarkoituksenmukainen hoitaminen voi *tietyissä erityistapauksissa* edellyttää sitä, että viranomaisen toiminta järjestetään siten, että perustetaan yksikielisiä yksiköitä tai osastoja virka-alueen kielivähemmistön tarpeisiin vastaamiseksi. Sellaisia yksiköitä voidaan kielilain mukaan perustaa *erityisistä syistä*. Esimerkkejä yksikielisistä yksiköistä ja osastoista ovat Opetushallituksen ruotsinkielisen koulutuksen ja varhaiskasvatuksen tehtävien yksikkö ja Kotimaisten kielten keskuksen ruotsin kielen osasto. Folktinget toteaa, että myös Lupa- ja valvontaviraston varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja kulttuurin osastolle ehdotettava ruotsinkielinen yksikkö on esimerkki kielilaissa tarkoitetusta organisatorisesta ratkaisusta.

Folktinget korostaa, että nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 23 §:n tarkoituksena ei ole se, että yksikielinen palveluyksikkö perustettaisiin vain tietyissä erityistapauksissa ja erityisistä syistä. Erään aiemman valtion aluehallintouudistuksen yhteydessä perustuslakiasiantuntija professori Kaarlo Tuori totesi Folktingetille antamassaan lausunnossa, että ruotsinkielisen palveluyksikön perustaminen kielivähemmistön tarpeisiin vastaamiseksi johtaisi kielellisen yhdenvertaisuuden kannalta ongelmalliseen segregaatioon, eikä olisi mitään takeita siitä, että kieliryhmien

mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään toteutuisivat yhdenvertaisesti, ja että kieliryhmien välillä saavutettaisiin tosiasiallinen yhdenvertaisuus. Erillisiin ruotsinkielisiin palveluyksiköihin perustuvaa valtion aluehallintouudistusta on sen takia pidettävä ongelmallisena niin perustuslain 17 §:n 2 momentin kuin siihen viittaavan 122 §:n 1 momentinkin kannalta. (24.2.2009)

Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen yljohtaja Mika Palosaari piti esitelmän kielellisten oikeuksien turvaamisesta aluehallintouudistuksessa tammikuussa 2024. Hän sanoi, että jos valmistelussa ilmenee vaihtoehtoisia tapoja järjestää palveluja, perustuslain mukaan pitää valita se vaihtoehto, joka parhaiten edistää kielellisten oikeuksien toteutumista. Hän totesi, että alueen asiakkaiden ja sidosryhmien kokonaistarpeisiin ei voida vastata yksikielisen yksikön avulla eikä se myöskään ole järkevää henkilöstöresurssien kannalta, ja se olisi vaikea toteuttaa käytännössä. Näin ollen toiminnan täytyy olla aidosti kaksikielistä. (Mika Palosaaren esitys Kielellisten oikeuksien turvaaminen aluehallintouudistuksessa 5.1.2024)

Vastaavia kannanottoja tuotiin esiin useissa lausunnoissa, kun luonnos valtion aluehallinnon uudistamista koskevaksi hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella kesällä 2024. Muun muassa Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen yksikön päällikkö Jaakko Pesola otti kantaa lakiehdotukseen lausunnossaan: Ottaen huomioon, että elinvoimakeskukset hoitavat monenlaisia asioita, ja että ELY-keskuksilla on toimiva käytäntö myös kielellisten vähemmistöjen palvelemiseksi, on tarpeetonta ja epätarkoituksenmukaista perustaa erillisiä palveluyksiköitä elinvoimakeskusten useimpien tehtävien hoitamista varten. Jos kuitenkin säädetään kielivähemmistöjen palveluyksiköistä, säännöksen ei tule olla velvoittava, vaan sen tulee korkeintaan vastata lakiehdotukseen sisältyvää muotoilua, eli "voi olla". (Jaakko Pesolan 30.8.2024 päivätty lausunto)

Kielilain 6 §:n 2 momentin perustelujen ja esitettyjen kannanottojen nojalla Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta ottaa seuraavat 23 §:n 1 momentin lakitekstin muuttamista koskevat muutosehdotukset huomioon mietinnössään:

- **elinvoimakeskuksella voi toimialaansa kuuluvien tehtävien hoitamiseksi erityisestä syystä (lisäys alleviivattuna) olla (erillinen) alueen suomen- tai ruotsinkielistä [...] vähemmistöä palveleva yksikkö.**

Digitalisaatio ja kielelliset oikeudet

Digitaalisista palveluista tulee hallitusohjelman (2023) mukaan tärkein viestintäkanava julkishallinnon viranomaisten ja kansalaisten välillä. Esityksessä todetaan muun muassa, että digitalisaatiota on tarpeen hyödyntää tehokkaasti.

Perustuslakivaliokunnan mukaan kielilaista johtuvat velvoitteet on otettava huomioon, kun luodaan uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kielelliset perusoikeudet otetaan huomioon palveluiden kehittämisen alkuvaiheesta

alkaen, ja että digitaalisia palveluita kehitetään rinnakkain eri kieliversioina. (PeVM 5/2022 vp)

Kansalliskielistrategiassa asetetaan tavoitteeksi, että digitalisaation tulee tukea kielellisten oikeuksien toteutumista ja palveluiden saatavuutta molemmilla kansalliskielillä. Kansalliskielistrategian mukaan valtiovarainministeriö vastaa sen selvittämisestä, että onko digitaalisia palveluita koskevaa lainsäädäntöä tarpeen uudistaa siten, että siihen sisältyisi kielinäkökulma. (Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87)

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle Suomen digitaalista kompassia koskevan selonteon vuonna 2022. Selonteon mukaan tärkeä osallisuuden rakentamista digitaalisessa yhteiskunnassa koskeva näkökulma on myös se, että palvelut ovat saatavilla molemmilla kansalliskielillä ja muilla kielillä kansalliskielistrategian periaatteiden mukaisesti (VNS 10/2022 vp).

Lisäksi Folktinget toteaa, että oikeusministeriö on tutkituttanut, miten kielelliset oikeudet ja kielelliset palvelut toteutuvat Suomen kaksikielisissä kunnissa, ja tutkimustulokset on julkaistu vuoden 2024 Kielibarometrissä (oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2025:7). Åbo Akademin Institutet för samhällsforskning on tehnyt tutkimuksen, jossa keskitytään muun muassa digitaalisiin palveluihin.

Vuoden 2024 Kielibarometrissä tutkittiin, miten kaksikielisten kuntien asukkaat arvioivat valtion sähköisiä palveluita kielellisestä näkökulmasta. Tutkimustulosten mukaan 80 prosenttia ruotsinkielisistä vastaajista, sekä kunnan ruotsinkieliseen enemmistöön että ruotsinkieliseen vähemmistöön kuuluvista, oli sitä mieltä, että valtion sähköiset palvelut toimivat hyvin tai erinomaisesti. Suomenkielisen vähemmistön keskuudessa vastaava tulos oli 92 prosenttia. Folktinget toteaa, että tulokset tyytyväisten vastaajien korkeasta osuudesta huolimatta osoittavat, että joka viides ruotsinkielinen henkilö katsoi, että valtion sähköiset palvelut eivät toimi hyvin ruotsiksi.

Julkisten digitaalisten palveluiden ongelmien yleisimmät syyt olivat se, että ruotsinkieliset käännökset olivat puutteellisia, ja se, että linkitys ruotsinkieliseen tietoon oli puutteellista. Vuoden 2024 Kielibarometrissä korostetaan, että julkisten palveluiden digitalisoituessa on varmistettava, että kaikki digitaaliset alustat ja välineet ovat kokonaisuudessaan saatavilla sekä ruotsiksi että suomeksi.

Lisäksi Folktinget toteaa, että myös jatkossa yhteiskunnassamme on ryhmiä ja yksittäisiä ihmisiä, joilla ei ole digiosaamista tai jotka eivät muutoin voi käyttää digitaalisia palveluita. Se, että jokaisella on oikeus valita, tapahtuuko yhteydenpito valtion aluehallintoviranomaisten kanssa digitaalisten palveluiden vai perinteisten kanavien kautta, on keskeinen periaate yhdenvertaisuuden kannalta. Viranomaisten on siis huolehdittava siitä, että digitaalisten palveluiden lisäksi myös muita yhteydenpitokanavia on yhdenvertaisesti tarjolla sekä suomeksi että ruotsiksi kielilain

ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Olennaista on se, että uusien viranomaisten toimipaikoissa on mahdollista myös asioida. Tämä on erityisen tärkeää sellaisten ihmisten kannalta, joilla ei ole mahdollisuutta digitaalisten palvelujen käyttämiseen. Lisäksi Folktinget toteaa, että on tärkeää, että sekä suomen- että ruotsinkieliset henkilöt voivat saada digitaalisten palveluiden käyttäjätukea yhdenvertaisesti omalla äidinkielellään.

Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta kirjoittaa mietintöönsä seuraavaa:

- **kielilain velvoitteet on perustuslakivaliokunnan mietinnön (PeVM 5/2022 vp) mukaisesti otettava huomioon uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä luotaessa siten, että kielelliset oikeudet turvataan järjestelmäratkaisuissa.**
- **digitaalisten palveluiden lisäksi myös muita yhteydenpitokanavia on oltava yhdenvertaisesti tarjolla sekä suomeksi että ruotsiksi kielilain ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti.**

Uusien viranomaisten kielisuunnittelu

Folktinget toteaa, että ne kielilainsäädännön säännökset, jotka ovat relevantteja valtion aluehallinnon uudistamisen kannalta, otetaan ansiokkaasti huomioon esityksessä. Sen lisäksi esityksessä on monipuolinen arvio sen vaikutuksista kielellisiin oikeuksiin. Esitykseen sisältyy muun muassa ruotsinkielisten palvelujen tarpeen laajuus ja arvio nykyisten viranomaisten henkilökunnan kielitaidoista, mikä on tärkeä lähtökohta uusien viranomaisten toimintaa suunniteltaessa.

Esityksen mukaan elinvoimakeskusten toimeenpanovaiheessa pyritään laatimaan yhteinen asiakaspalvelumalli, joka huomioi palveluiden tarpeen ja tarjoamisen kaikissa elinvoimakeskusten palveluissa ja palveluihin liittyvät vaatimukset myös molemmilla kansalliskielillä.

Folktinget kannattaa elinvoimakeskusten kaikkia palveluja koskevaa yhteistä asiakaspalvelumallia koskevia suunnitelmia. Koska kielilainsäädännön ja sen soveltamisen välillä vallitsee usein epäsuhta, on tärkeää, että toiminta suunnitellaan siten, että kielelliset oikeudet voidaan turvata. Vuoden 2024 Kielibarometrin mukaan 25 prosenttia kaksikielisten kuntien ruotsinkielisiin enemmistöihin kuuluvista katsoo, että mahdollisuudet saada valtion palvelua heidän omalla äidinkielellään ovat heikentyneet kahden viimeisen vuoden aikana (oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2025:7). Myös Folktinget saa säännöllisesti yhteydenottoja ihmisiltä, jotka ovat havainneet puutteita valtion viranomaisten kyvyssä tarjota ruotsinkielisiä palveluita. Syynä tähän lienee se, että viranomaiset eivät aina tiedosta riittävän hyvin kielilain vaatimuksia eivätkä myöskään ryhdy riittäviin toimenpiteisiin ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi toiminnassaan.

Eräs edellytys kielellisten oikeuksien yhdenvertaiselle toteuttamiselle viranomaisten toiminnassa on ruotsin kielen taitoisen henkilöstön saatavuuden turvaaminen.

Kansalliskielistrategian (2021) mukaan Suomen hallinnolliset uudistukset ovat kuitenkin johtaneet siihen, että kaikkien valtion viranomaisten enemmistökieli on suomi, mikä on heikentänyt ruotsin kielen asemaa hallinnossa. Ruotsin kielen taitojen heikentyminen hallinnossa voi käytännössä johtaa tilanteisiin, joissa ruotsinkieliset henkilöt joutuvat luopumaan oikeudestaan käyttää omaa äidinkieltään viranomaisissa asioidessaan.

Siksi Folktinget korostaa, että viranomaisten on voitava aina tarvittaessa avoimista viroista ilmoittaessaan mainita, että viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää, että hakijalla on hyvä tai erinomainen ruotsin kielen taito. Jos lisäksi edellytetään hyvää suomen kielen taitoa erinomaisen sijaan, paranevat mahdollisuudet siihen, että ruotsia äidinkielenään puhuvat henkilöt hakevat julkisen hallinnon virkoja. On tärkeää, että hyvää tai erinomaista ruotsin kielen taitoa voidaan pitää painavana meriittinä rekrytointiprosesseissa myös silloin kun se ei kuulu viran muodollisiin kelpoisuusvaatimuksiin.

Julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 3 §:n mukaan virkaa täytettäessä ja muuhun palvelussuhteeseen otettaessa on varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito. Tämä säännös otetaan huomioon esityksessä. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että säännös perustuu perustuslain 125 §:än, jonka mukaan virkaan voidaan nimittää vain sellainen henkilö, jolla myös kielitaidon osalta on riittävät edellytykset virkatehtävien asianmukaiseen hoitamiseen.

Folktinget ehdottaa, että elinvoimakeskukset yhteistä asiakaspalvelumallia suunnitellessaan aloittaisivat suunnitelmallisen kielisuunnittelun ja jatkuvan seurannan sen osalta, miten kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Kielisuunnittelulla Folktinget tarkoittaa sitä, että viranomaisissa tulee olla rakenteita ruotsinkielisten asioiden käsittelyä ja ruotsinkielisten asiakaskontaktien hoitamista varten. Tähän tarvitaan riittäviä taloudellisia resursseja ja henkilöstöresursseja, jotta uudet viranomaiset voisivat tarjota kattavat palvelut sekä suomen että ruotsin kielellä. Kielisuunnittelun avulla voidaan tehokkaasti ja suunnitelmallisesti hyödyntää henkilöstön kielitaitoa, samalla kun se edistää viranomaisten kykyä toteuttaa yksittäisten henkilöiden kielelliset oikeudet. Esimerkiksi verohallinnosta saadut kokemukset osoittavat, että hyvä suunnittelu, myös kielellisessä mielessä, lisää viranomaisten kokonaistehokkuutta ja parantaa niiden tuloksellisuutta.

Kielilain 36 §:n mukaan jokaisen viranomaisen on valvottava kielilain toteutumista omalla toimialueellaan. Tämä edellyttää muun muassa sitä, että viranomainen prosessiensa ja ohjaavien asiakirjojensa avulla seuraa suunnitelmallisesti sitä, että kielelliset oikeudet ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuvat käytännössä, mikä on hyvin tärkeää myös hallintoa uudistettaessa.

Lopuksi Folktinget viittaa siihen, että esityksessä todetaan, että uudistuksessa on otettava huomioon valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja sen mukaiset toimintamenojen sopeutustarpeet.

Professori Kaarlo Tuori on eräässä Folktingetille antamassaan lausunnossa korostanut, että taloudellisia näkökohtia ei voi käyttää perusteluna sille, että tingittäisiin velvoitteista, joiden tarkoituksena on turvata lakisääteiset kielelliset oikeudet (13.2.2013). Folktinget toteaa, että valtionhallinnon tuottavuusohjelma tai muut säästötoimenpiteitä koskevat vaatimukset eivät saa aiheuttaa puutteita uusien viranomaisten kyvyssä toteuttaa suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden kielelliset oikeudet yhtäläisten perusteiden mukaan.

Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta kirjoittaa mietintöönsä seuraavaa:

- **kielellisten perusoikeuksien toteutuminen tulee ottaa huomioon uusien viranomaisten toiminnan suunnittelussa ja kielelliset perusoikeudet tulee toteuttaa osana viranomaisten palveluprosesseja. Tämä edellyttää suunnitelmallista kielisuunnittelua ja sitä, että kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä seurataan jatkuvasti.**
- **valtionhallinnon tuottavuusohjelma tai muut säästötoimenpiteitä koskevat vaatimukset eivät saa aiheuttaa puutteita viranomaisten kyvyssä toteuttaa suomen- ja ruotsinkielisten henkilöiden kielelliset oikeudet yhtäläisten perusteiden mukaan.**

Helsingissä 9.4.2025

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Henrik Wickström
puheenjohtaja

Christina Gestrin
pääsihteeri

Mats Brandt
Folktingetin hallintovaliokunnan
puheenjohtaja

Kristina Beijar
hallintoasioiden asiantuntija